

УЛОГА КОЊА У АРМИЈИ У САВРЕМЕНОМ РАТУ

Из досадашњих ратних искустава могли смо уочити да су се пешаци, који су били најбројнији у свакој армији, кретали углавном по сваком земљишту, у свако доба дана и по сваком времену, носећи при томе само лако пешадиско наоружање: пушке, аутомате, пушко-митраљезе, итд. Истина, они су на краћим отстојањима носили и теже пешадиско наоружање (митраљезе и минобацаче), али им се тада смањивала брзина кретања. Због тога је приликом кретања на дужим отстојањима и извршењу маршева, пешадија била принуђена да ова тежа оруђа преноси на моторним возилима, товарним коњима или каретама. А за један маневарски рат веома је важна баш та тактичка покретљивост и способност јединица, тј. њихова могућност да се са већим делом свога наоружања и муниције брзо крећу, мењају положаје, нападају, обилазе, гоне, извлаче из борбе, итд.

У којој ће мери нека армија бити моторизована зависи од многих чињеница, а првенствено од земљишта на коме се предвиђа дејство, и то како у односу на његов склоп, карактер и покривеност, тако и на развијеност и квалитет путне мреже, а затим од развијености индустрије, богатства земље у минералним уљима, механизације привреде, итд. Ови су услови међусобно јако повезани и умногоме зависе једни од других. Тако, развијеност путне мреже зависи доста од карактера земљишта, јер је на лако приступачном земљишту лакше изграђивати добре комуникације; од квалитета комуникација зависи рентабилност аутомобилског транспорта, па према томе и производња моторних возила, а цене горива утичу на рентабилност механизације пољопривреде и транспорта. Од наведених услова зависи да ли ће једна земља у миру решавати питање транспорта и вуче претежно помоћу моторних возила или сточних запрега. Уколико је моторизација у једној земљи више развијена утолико опада број коња, као основног вучног средства.

Како се за рат употребљавају сва жива и материјална средства којима државе располажу (а она су одраз напред наведених услова) логично је да ће државе са претежно механизованом привредом имати и претежно моторизоване армије, док ће оне државе чија привреда углавном почива на сточним запрегама и у армији имати претежно коње. Начелно, обе врсте армија имаће и моторизоване јединице и јединице са коњима, стим да ће бројни однос ових јединица, разуме се, бити веома различит. Међутим, неке земље, као на пример САД,

потпуно су моторизовале своје армије, али тиме ипак нису решиле питање покретљивости јединица ван путева, иако имају велики број гусеничара.¹⁾ То се, углавном, односи на нормално земљиште, а кад је реч о тежем земљишту, рђавим атмосферским условима и сл., онда се тај проблем још више увећава.

Погрешно је мислити да су јединице са сточним транспортом увек инфериорне у односу на оне са моторизованим, јер и једне и друге имају одговарајућу улогу и задатке у оквиру савремених армија. Јединице са сточним транспортом могу бити веома нужне и корисне, а у одговарајућим условима земљишта, често могу имати и предности над моторизованим јединицама, што потврђују и искуства из Другог светског рата, а нарочито из нашег Народноослободилачког рата и последњих ратова у Кореји и Индокини.

У Другом светском рату било је примера који су показали да је изабацивање или сувише велико смањивање броја коња у појединим армијама било погрешно. Тако су Немци у току операција у Русији увидели да су погрешили што су толико смањили број коња, па су пред крај рата покушали да свој транспорт преиначе, али је то већ било доцкан. Американци су се за пробој немачких положаја јужно од Рима морали одрећи дејства дуж комуникација које иду обалама Апенинског Полуострва. На планинском земљишту Апенина били су принуђени да се користе мазгама, а за експлоатацију успеха су користили накнадно доведену мароканску коњицу, и тек су тада могли да постигну жељени успех. За борбу против наше Народноослободилачке војске Немци су морали да формирају специјалне јединице са брдским транспортом и да формирају коњицу од људства генерала Власова. У току кинеске противофанзиве са реке Јалу, кинеске снаге, које су углавном користиле коњски транспорт, могле су да се успешније прилагођавају земљишту и атмосферским приликама. У Кореји се показало да се у извесним условима могу употребити и веће коњичке формације. Тамо је, на пример, у току наступања веома корисно употребљена монголска коњичка дивизија, која је због своје веће покретљивости на брдовитом земљишту често била надмоћнија од америчких моторизованих снага. У току Индокинеског рата француске и јужновијетнамске трупе, иако моторизоване, нису могле да одоле снагама Вијетмина, поред осталог и због тога што су ове, имајући коње као транспортно средство, на таквом земљишту биле покретљивије.

Из досадашњег излагања може се извући закључак да однос моторизације и коња у једној армији мора бити у разумној сразмери, а какав однос треба да буде зависи од много фактора, о којима је нешто већ говорено. У вези с тим питањем, после Корејског рата појављивала су се у америчкој војној литератури мишљења да коња треба поново увести у Америчку армију, да би се, у случају дејства на ратиштима сличним корејском, избегле оне тешкоће које су настале услед немања коња у току тог рата.

¹⁾ Потпуковник Хенрих Хамерлинг: „Будућа употреба резерви“ („Војно дело“, бр. 11/53).

Данас у Европи постоје веома пространа подручја на којима би се, у случају операција, морала комбиновати дејства моторизованих јединица и јединица са коњима (на пример, пешадије и артиљерије са коњском вучом, па и коњице). Таква подручја претстављају већи делови Балканског, Апенинског, Пиринејског и Скандинавског Полуострва, као и области Алпа и Карпата. Армије које могу дејствовати на тим подручјима, а нарочито армије држава тих подручја, морају имати (а углавном и имају) у својим саставима и коње. Интересантно је мишљење неких италијанских војних писаца који сматрају да ће Италија свој највећи прилог Североатлантском пакту, у случају рата, дати баш помоћу својих брдских јединица, а нарочито брдске артиљерије.

Питање употребе јединица које у свом саставу имају и коње актуелно је и данас, а нарочито у једном евентуалном атомском рату. Пошто би коњ био подложен дејству атомске експлозије исто као и човек, за његову заштиту морала би се примењивати иста или слична средства као и за осталу живу силу. Међутим, и у евентуалном атомском рату добре особине коња ипак могу доћи до изражаја. Стратегиско дејство атомског оружја не би у толикој мери утицало на попуно коњима, јер би највероватнији циљеви тога дејства претежно били индустриски центри, велике раскрснице, слагалишта материјала и горива, итд. Ово би дејство, свакако, јаче погађало технику него коње, јер базу за снабдевање коњима претставља скоро читава државна територија. Снабдевање горивом моторних возила претстављало је проблем и у прошлом рату, а у будућем би претстављало још и већи, јер би комуникације, услед пораста ваздухопловства и појаве атомског оружја, биле све мање сигурне. Коњ, међутим, троши храну која се може наћи готово свуда и која неће бити толико нагомилана и подложна уништењу. У случају паралисања саобраћаја (уништавањем железничких раскрсница, рушењем друмова, мостова, итд.) јединице са коњским транспортом, захваљујући својој неvezаности за добре комуникације, биће у стању да се пребацују на већа отстојања сопственим снагама и по лошијим путевима, заобилазећи бомбардоване комуникације. Из свега изложеног види се да би јединице које у своме саставу имају коње биле мање изложене евентуалном бомбардовању атомским бомбама у стратегиске сврхе, и да би посредно од њега осећале мање последице.

Као основ за рад јединица у условима употребе атомског оружја у тактичке сврхе могу нам послужити следеће мисли, генерал-пуковника Ивана Гошњака:

„Тактика коју је примењивала наша Народноослободилачка војска у прошлом рату, ако не у потпуности, у много чему ће одговарати и у једном будућем рату. Избегавање крутих фронтава и великих концентрација људства и материјала биће један од принципа будућег рата. Нужност за великом покретљивошћу јединица претстављаће један од основних проблема организације будуће армије. Гломазне и тешке ди-

визије мораће уступити место много лакшим и покретљивијим јединицама, способним да се крећу и боре ван комуникација. Маневарска способност јединица мораће бити већа од садашњих.²⁾

У овим се мислима јасно истичу покретљивост јединица, маневарска способност и дејства ван комуникација, тј. баш оне особине којима располажу јединице које у свом саставу имају коње.

У једној савременој армији, која мора да дејствује на разноврсном земљишту, коњ ће наћи највећу примену у главним родовима војске, пешадији и артиљерији.

При извођењу покретних операција у нападу, одбрани, гоњењу, извлачењу из борбе, задржавајућој одбрани, итд., на слабо комуникативном земљишту се не може очекивати да ће пешадиски пук моћи да добије више од једног сеоског пута за коришћење у својој зони. Батальони ће се често користити само појединим стазама, колонским путевима или ће се уопште кретати ван путева. Међутим, пешадиске јединице са сточним транспортом на таквом земљишту могу сачувати своју нормалну покретљивост, јер их коњи свуда могу пратити оном брзином којом се оне нормално и крећу. Ако би транспорт био моторизован, моторна се возила не би могла кретати по таквим путевима, послуга би морала да носи сва тежа оруђа, тако да би се тиме јако успоравало кретање, а поготову снабдевање. Зато је коњ у пешадији још увек најпогодније средство за пренос митраљеза, минобацача, бестрајних топова и артиљериских оруђа.

Брдске јединице, које су веома погодне за употребу на планинском земљишту, треба да имају потпуно товарни транспорт, јер ће се само тако огарантовати њихова покретљивост. Но, при овоме не треба претеривати са формирањем великих комора од товарне стоке, јер оне чине брдске јединице сувише гломазним. Зато снабдевање треба организовати тако да се оно врши, бар једним делом, и бацањем из авиона (искуство нашег НОР-а) или дотуром помоћу хеликоптера (искуство Корејског рата).

У артиљерији је трактор у великој мери заменио тешке вучне коње. Међутим, на тракторе, теглаче и камионе не би се смело потпуно ослоњити, нарочито кад су у питању пуковска и део дивизиске артиљерије. Ове врсте артиљерије морају бити способне да се крећу по слабијим путевима и ван путева, да мењају положаје по сваком времену и на сваком земљишту, и зато оне морају бити са коњском вучом.

У брдским јединицама највећи део артиљерије треба да буде на товарним коњима, иначе би у извесним случајевима могле остати без довољне подршке своје артиљерије. У армијама којима претстоји дејство на брдско-планинском земљишту треба да постоји извештајан број самосталних брдских артиљериских пукова (као РВК) који би се по потреби придавали јединицама на оним правцима на којима друга артиљерија не би могла успешно да их прати.

²⁾ Генерал-пуковник Иван Гошњак: „Десет послератних година“, („Народна армија“, бр. 827/55).

У многим армијама је велики део коњског транспорта замењен камионима разне тонаже, а и специјалним возилима. Но, и поред тога, један део транспорта треба да буде са сточном вучом, а један део на товарним коњима. То првенствено треба да буде четни и батаљонски транспорт, а и један део пуковског транспорта којим се врши снабдевање батаљона.

Поред транспортних јединица са товарним коњима које се већ налазе у брдским јединицама, у армијама којима претстоји дејство на брдско-планинском земљишту треба да постоји и извесна резерва у транспортним јединицама са товарним коњима, која би се, према потреби, придавала тамо где то ситуација изричито захтева. Чињеница да хеликоптер може примити на себе део задатка које је досада имао товарни транспорт, не искључује овај последњи, иако му олакшава посао. На брдско-планинском земљишту, увек се мора имати део муниције и хране, који би се у случају потребе могао одмах употребити и који би приликом покрета пратио јединице. Овај део муниције и хране носила би товарна стока, а та товарна комора могла би се снабдевати и хеликоптерима. Иначе, хеликоптери су, ма колико да су напредовали у техничком погледу, још увек зависни од временских услова, а нарочито од надмоћности у ваздуху.

*

У брдско-планинским, шумским и мочварним пределима моторизоване јединице су потпуно везане за добре путеве који се на таквим теренима могу лако затворити и мањим снагама. Задатке у оваквим рејонима, нарочито оне за чије је извршење потребна брзина и покретљивост, може да изврши и коњица ако има погодну формацију, наоружање, и опрему, и ако је извежбана за дејство на таквом земљишту. Савремена коњица има јако наоружање, претежно аутоматско, и способна је да за кратко време отвори веома јаку ватру. Захваљујући томе што може користити коње за извршење маневра и кад се бори пешке она је у стању да и на тежим теренима брзо дође до непријатеља, да му се појави на боку или да се пробије у његову позадину. Данашња коњица има већи део свога људства, наоружања и муниције на коњима. Митраљези, минобацачи и бестрзајни топови носе се на товарним грлима, чији коњоводци такође јашу. Коњица може на дан да прелази по 50—60 км, а на краћим отстојањима достиже брзину око 10 км на час. Коњица, тако формирана и независна од комуникација, може брзо да се расчлањава и прикупља. Користећи своју покретљивост, коњичке се јединице брзо развијају за борбу и производе велика изненађења. Зато их треба посматрати као покретне јединице које располажу и оперативном и тактичком покретљивошћу и које су у стању да се брзо крећу по slabим путе-

вима или ван путева, по тешком терену, шуми, дубоком снегу, блату, ноћу, магли и сл.

Неке су армије укинуле коњицу и задатке које је она некад вршила повериле оклопним и извиђачким јединицама, а неке су је формирале од механизованих, лако покретљивих јединица и назвали је коњицом само ради разликовања од тенковских јединица. Значи, све армије решавају питање брзих јединица према сопственим условима. Како ће то која армија решити зависи од многих чињеница, а првенствено од конфигурације земљишта на коме ће ратовати, развијености путне мреже, степена механизације привреде, развијености индустрије, богатства у минералним уљима и од навика и традиције народа.

Савремена се коњица може употребити за извршење оних задатака код којих су неопходне брзина и покретљивост, а за које се у конкретним случајевима не могу употребити оклопне и моторизоване јединице, било због теренских услова и слабих комуникација или због атмосферских прилика: велико блато, дубок снег, киша, магла, поледица и сл.

У евентуалном атомском рату коњица би поседовала све добре особине које су наведене за јединице које у свом саставу имају коње, нарочито способност брзог кретања, расчлањавања, прикупљања и развијања за борбу. По моме мишљењу, на просторијама на које су бачене атомске бомбе била би целисходна употреба коњице на коњу, јер се оклопне јединице не би могле брзо кретати путевима закрченим колима, обореним дрвећем, рушевинама срушених зграда, итд.

Свакако, при овоме треба имати у виду да је обука коњице доста сложена: војници се морају обучавати не само за службу на коњу него и за службу пешке, а морају се обучавати и нови коњи — ремонти — за јахање, који се у народу обично користе за вучу, тако да је и попуна коњичких јединица у рату доста тешка. Коњ троши велике количине фуражи (око 10 кг дневно), тако да за један пук свакодневно треба обезбедити вагон фуражи. Поред хране, за коњицу су неопходне велике количине воде за појење коња, тако да се она не може употребљавати на безводним теренима. Најзад, коњица претставља велику, лако уочљиву и осетљиву мету, нарочито на дејства из ваздуха. Природно је да ови недостаци коњице намећу потребу да се формирају мање коњичке јединице, јачине до пука, а највише до бригаде од два пука, које би биле способне за самостална дејства и снабдевање. Само изузетно, за извршење нарочитих задатака, могло би се више пукова или бригада привремено обједињавати за дејство под

једном командом. Поред тога, коњицу не би требало употребљавати на равном и откривеном земљишту на коме се не могу наћи заклони од непријатељске авијације.

Коњичке се јединице успешно могу употребити у свима борбеним радњама — у извиђању за дејство кроз међупросторе непријатељског распореда, у нападу као брзопокретне резерве на правцима на којима оклопне јединице не би могле дејствовати, у одбрани као резерве за моментално упућивање ван путева на угрожени део фронта, за извршење противнапада и као противдесантне резерве, а у гоњењу за паралелно гоњење непријатеља по слабирм путевима, са циљем да му пресече отступницу.

Коњи као преносно средство у армији имају и својих недостатака. Поред свакодневне исхране, појења и неге, коњима се мора поклањати велика брига, јер су осетљиви на хладноћу, кишу и снег кад су на одмору. Иако је њихова моћ носивости, у односу на моторна возила, доста мала, ипак су коњи, у извесним случајевима незаменљиви, тако да ће се још дуго користити у армији. Појачање индустријализације земље, изградња гушће мреже добрих комуникација, механизација пољопривреде и транспорта свакако ће постепено све више истискивати коње из привреде, а самим тим и из армије, у одговарајућој сразмери. Међутим, с обзиром на услове терена, стање комуникација у свету уопште, а посебно у Европи, и још недовољну усавршеност моторних возила за кретање ван комуникација, засада коњ чврсто држи своје позиције и веома се корисно употребљава, упоредо са мотором, и у привреди и у армији. Због тога би свака пренагљеност у погледу смањивања броја коња, ако се не води рачуна о свим условима, а нарочито о земљишту на коме ће се ратовати, могла имати веома неповољне последице на покретљивост армије.